posted by Willant on 2. november 2010 - 19:13
02.11.2010 - posledná úprava článku.

Za hradbami sa ukrývajúce turecké kúpele Bástya mögött megbúvó török fürdő **[1]**

Vďaka geologickým danostiam mesta Ostrihom, tu vyvierajú teplé pramene už od nepamäti. Už v čase vlády Árpádovcov nimi poháňali vodné mlyny. Pod vrcholom Svätého Tomáša boli prvé a najstaršie kúpele Uhorska - balnea communia, ktoré založila manželka kráľa Belu III. na konci XII. storočia. Počas dvoch tureckých okupácií z rokov 1543-1595 a 1605-1683 sa nám zachovali historické údaje o dvoch termálnych a parných kúpeľoch. Najvýznamnejšie boli postavené vďaka Budínskemu pašovi Güzeldzse (pekný) Rüsztem v rokoch 1560 - 63 Táto stavba bola v ulici Istvána Katonu. V rokoch 1594-95 ale vďaka bojom o mesto a hrad boli kúpele zničené a pozostatky boli neskôr prebudované na obytný dom.

Pri opätovnom víťazstve Turkov v roku 1605 Turci kúpele obnovili. Stáli neďaleko pôvodných, ale už mimo mestských hradieb.

Pri návšteve mesta slávnym osmanským cestovateľom a historikom Evliom Čelebim v roku 1663 napísal... "Pred Budínskou bránou je jeden malý ochranný val, je podobný tomu čo je pri hrade Kaniža o hrúbke 12 krokov. Vo vnútri za valom stojí malá kupolovitá budova. Cudzinci a služobníci sa sem chodia kúpať. Okrem tohto je z vonku ešte aj ochranná priekopa"

(Evli[j]a Čelebi (osmansky-turecky: □□□□□ □□□□; novoturecky: Evliya Çelebi; Istambul, 1611. február 25. – Istambul, 1687.) Turecký cestovateľ a historik.)

Po oslobodení spod osmanskej okupácie spomínané kúpele používali naďalej miestni obyvatelia. Na kresbách z 18-19. storočia ich zobrazovali pri južných hradbách takzvaného "viziváros"

(pozn. prekl. viziváros – vodné mesto. Ostrihom sa v tom čase členil na viac štvrtí, každá mala charakteristický názov. Tento názov sa odvodzuje asi podľa toho, že obytné domy boli najbližšie k vode - Dunaju.)

Na počiatku 20 storočia kúpele zmizli, zachovala sa len pamiatka. Napriek faktu, že dodatočnou výplňou zeme za hradbami, ktorej hrúbka bola 4,5-5 metrov sa samotné kúpele dostali pod úroveň zeme, boli ešte stále prístupné po schodisku dole až do suterénu bazéna. Takto ich ešte ľudia navštevovali až do roku 1890, kedy sa prepadla kupola budovy. Následne na to bolo aj vnútro budovy vyplnené sutinou. V roku 1969 bolo toto územie vyhlásené za chránené. Neskorší plán výstavby na miesto historickej pamiatky bol vďaka archeologickému mapovaniu zrušený.

Za podpory samosprávy mesta sa začali archeologicko - rekonštrukčné práce len minulý rok. Projekt bol podporený finančne aj Inštitútom národného kultúrneho dedičstva.

Kúpele majú rozlohu 64 m2, steny sú vysoké 4-5 metrov. Na stenách sú v značnej časti zachované pôvodné škridle. V rohoch stoja dodnes klenbové oblúky islamskej architektúry. Koreňová stavba oblúkovitej formy sa zachovala do výšky asi 20-70 cm. Bazénik s rozmermi 310x310 centimetrov, ktorý je v severovýchodnej časti má zachovalú sedaciu lávku z červeného mramoru. Na dlážku bazéna prirobili drevenú podlahu v 18-19 storočí, podlaha bola dierovaná a cez diery prúdila do bazéna termálna voda.

Pôvodný vchod z východnej strany bol v 17. storočí zamurovaný, kedy postavili ochrannú priekopu a nový vchod bol zo severnej strany. Pôvodne sa na východnej a západnej strane nachádzali okienka, ktoré zabezpečovali svetlo vo vnútri. Pred tým ako budovu zasypali zemou, ich zamurovali. Okno na vrchole kupoly bolo tiež zamurované. Po zahrabaní ostalo len toto okienko nad zemou. Vnútorné strany zdobí lomený oblúk. Na pôvodnú tureckú omietku vyryli arabské nápisy a kresby, medzi iným steny zdobí aj trojsťažňová morská plachetnica. Neskôr pôvodnú stenu natreli vápnom alebo omietli. Obnovu pôvodnej omietky a konzervačné práce vykonáva Sajnovits Peter reštaurátor.

Obnovou kúpeľov sa odkryla aj značná časť mestských hradieb. Pri obliehaní tejto časti bol smrteľne zranený v roku 19. mája 1594 Balassa Bálint.

Počas rekonštrukčných prác sa taktiež odkryje veža kúpeľov, po turecky "Ilidzsa kuleszi" i viacuholníková bašta zo 17. storočia. V tejto bašte našli zamurované pozostatky z chrámu cisterciánskeho opátstva založeného v 12. storočí Belom III. Medzi drobnosťami ako turecké pušky, náboje a delové gule sa našli aj ďalšie zvyšky hlavnej brány chrámu sv. Adalberta tzv. Porta Speciosa.

Odbúraním obytného domu, ktorý slúžil pôvodne ako stajňa sa sprístupní nový priestor. Z tohto miesta bude možné vidieť baziliku a južný cíp hradu. Po ukončení rekonštrukčných prác bude mesto bohatšie o ďalšiu stredovekú tureckú pamiatku.

Zdroj/forrás: hidlap.net
Preklad/fordítás: Willant Zoltán
Foto/fotó: Villy, hidlap.net
Lektorovala: Miriam Rusinková Lokšíková

Bástya mögött megbúvó török fürdő

Az esztergomi Várhegy és a közeli Szent Tamás-hegy lábánál ősidők óta bővizű meleg források fakadtak, amelyeket már az Árpád-korban is malmok hajtására és fürdésre is használtak.

A Szent Tamás-hegy lábánál volt Magyarország legrégebbi nyilvános közfürdője (balnea communia) melyet III. Béla király felsége létesített a XII. század végén.

Esztergom két török megszállása (1543-1595, 1605-1683) idején több hévvizes-, és gőzfürdő építéséről vannak adatok. Ezek közül a legjelentősebbet 1560-63 között építtette Güzeldzse (Szép-) Rüsztem budai pasa a mai Katona István utcában. Ez a fürdő az 1594 és 1595-ös ostromokban rommá vált, maradványait lakóházzá alakították. Amikor a törökök 1605-ben ismét elfoglalták Esztergomot, az itt fakadó meleg forrásokra – az előbbi közelében, de a városfalon kívül – újabb kis fürdőt létesítettek, amelyről az 1663-ban itt járt híres török világutazó-történész a következőket jegyezte fel: „A Budai kapu előtt egy kis (föld-) erőd van, mely, miként Kanizsa vár tömésfala, tizenöt lépés tömésfalból áll. Ezen falon belül az ároknál egy kis kupolás meleg fürdő van. Az idegenek és szolgaféle népek ebbe a meleg fürdőbe járnak. Van még ezenfelül kívülről is egy árok...”

Az Evlia Cselebi által említett kis, kupolás fürdőt a törökök kiűzése után is használták az esztergomiak. A 18-19. században még ábrázolták is a Víziváros déli fala mellett, a 20. századra azonban eltűnt a föld színéről, csupán emléke maradt fenn. Egy ide tervezett lakóház építését

megelőző próbaásatással 1969-ben tisztázták a kutatók maradványainak elhelyezkedését, illetve azt, hogy a 19. században 4,5-5 méter vastag feltöltéssel eltemetett fürdőt, egy lépcső-lejáraton megközelítve, az 1890-es évekig még használták. Ekkor a kupolája beszakadt és belsejét is betöltötték. A területet 1969-ben sikerült védetté nyilvánítani, az építkezés elmaradt. A feltárásra Esztergom önkormányzatának anyagi és erkölcsi támogatásával tavaly került sor. Az ásatás jelenleg is folyik, a Nemzeti Kulturális Alapnál nyert pályázati pénzből.

A 64 négyzetméter alapterületű kis fürdőépület falai 4-5 méter magasságban fennállnak, a falkoronákon az ere-deti cseréptető borításnak jelentős részletei megmaradtak. A sarkokban lévő csegely-boltozatok is épek, a kupola-boltozat indítása 20-70 centiméter magasságig megmaradt. A 310x310 centiméter méretű kis fürdőmedence az építmény észak-nyugati sarkában van, szélein körben két-két, lépcsőzetesen elhelyezkedő, vörös-márvány lapokkal burkolt padka övezi. A medence eredeti kőburkolata fölé a 18-19. században átlyuggatott deszkapadlót helyeztek el. A medence alján fakadó meleg forrás vize a lyukakon át áramlik a medencébe.

A fürdő eredeti bejárata kelet felől nyílott, ezt még a 17. században befalazták (amikor a sáncot mellé építették) és északon nyitottak új bejáratot. Eredetileg keleten és nyugaton egy-egy bevilágító résablaka volt, ezeket az eltemetéskor befalazták. A fürdőtér megvilágítását szolgálták még, a kupola tetején, a bevilágító tornyocskán lévő ablakok is. Az épület eltemetése után csupán ez emelkedett ki a felszín fölé.

A belső falakat szamárhátíves vakív díszíti, az eredeti török kori vakolatra arab-betűs török feliratokat és ábrákat karcoltak, melyeket később lemeszeltek, vagy bevakoltak. Köztük látható egy háromárbocos tengeri vitorlás hajó rajza is. A török kori vakolat letisztítását és konzerválását –

ugyancsak pályázaton nyert pénzből – jelenleg Sajnovits Péter restaurátor végzi.

A fürdővel egyidejűleg feltárult a városfal jelentős szakasza. Ennek a falszakasznak a rohamozásánál kapott halálos sebet 1594. május 19-én Balassa Bálint. Ugyancsak feltárul továbbá a „Hévízfürdő tornya” (törökül:”Ilidzsa kuleszi”) nevű török rondella jelentős részlete, valamint egy 17. századi építésű sokszögbástya falmaradványai. Utóbbiból több 12. századi kőfaragványt, főleg boltozati bordákat bontottak ki a kutatók, me-lyeket a III. Béla király által alapított pilisi cisztercita apátság épületéből szállítottak ide a törökök. Az ásatás során nagyszámú török puska- és ágyúgolyó, és egyéb apró lelet mellett sok középkori kőfaragvány (köztük a híres „Porta Speciosából” származó feliratos fehérmárvány faragvány) is előkerült.

A tér megnyitásával (egy istállóból kialakított lakóház elbontásával) a várfok és a bazilika eddig ismeretlen látványa tárul elénk. A feltárult közép- és török kori műemlékek helyreállítása után pedig Esztergom újabb látványos műemléki együttessel gyarapodik.A mellékelt helyreállítási tervet – Esztergom önkormányzata megbízásából – az esztergomi származású Teleki Katalin készítette.

Adresa zdroja (modified on 02.11.2010 - 21:45):https://www.sturovo.com/drupal/content/za-hradbami-sa-ukryvajuce-turecke-kupele-bastya-mogott-megbuvo-torok-furdo#comment-0

Odkazy
[1] https://www.sturovo.com/drupal/content/za-hradbami-sa-ukryvajuce-turecke-kupele-bastya-mogott-megbuvo-torok-furdo